

8. Prokopenko L. (n. d.). *Chytannya yak skladova u formuvanni kultury suchasnoyi molodi*. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/334667725>.
9. Romantsova B. (n. d.). *Yak zminylysia chytatski zvychky i yak povernutysya do chytannya?*. *Svidomi*. Available at: https://svidomi.in.ua/page/03_07_2022_070338.
10. Syvokin H. M. (1984). *Odvichnyy dialoh (Ukrayinska literatura i yiyi chytach vid davnyiny do sohodni)*. Kyiv: Dnipro.
11. Solonska N. (n. d.). *Kolo chytannya v kyyevo-ruskomu suspilstvi XI—XII stolittya: istoryko-bibliohrafichnyy analiz. Konferentsii NBUV*. Available at: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/359>.
12. Strelchuk S. I. (n. d.). *Mistse kultury chytannya v suchasnomu informatsynomu seredovyshchi. Vseosvita*. Available at: <https://vseosvita.ua/library/embed/001esn-2757.doc.html>.
13. Tyahlo K. O. (2012). *Homo legens, abo Lyudyna chytayucha: praktyky chytannya ta internet u XXI stolitti. Visnyk KHNU imeni V. N. Karazina*, 992, pp. 72—75.
14. *Ukrayinskyy instytut knyhy doslidyv chytatski zvychky ukrayintsiv*. (n. d.). *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/culture/2020/12/10/472718_ukrainskiy_instytut_knygi_doslidiv.html.
15. Ryabiy M. O. (Comp.) (2009). *Khalebskyy Pavlo. Ukrayina — zemlya kozakiv: podorozhnyi shchodennyk*. Kyiv: Yaroslaviv Val.
16. Khmelovska O. (n. d.). *Knyho-po-chytannya. 22.11.2009. Chytomo*. Available at: <https://archive.chytomo.com/fetysh/knyho-po-chytannya>.
17. Khoroshkova T. (2008). *Suchasnyy pohlyad na chytatski vmynny ta yikh vymiryuvannya v osnovniy shkoli. Ukrayinska mova i literatura v shkoli*, 3, pp. 58—61.
18. Shart'ye R. (2009). *Chitatel' v postoyanno menyayushchemsya mire. Inostrannaya literature*, 7, pp. 184—199.
19. Cavallo G. & Chartier R. (editors) (2008). *Istoriya chteniya v zapadnom mire ot Antichnosti do nashikh dney*. Moscow: Fayr.
20. Lisova I. (2019). *Pryvatna biblioteka: istoryko-terminolohichniy analiz. Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 1, pp. 26—29. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2019_1_10.
21. Lantsuta Z. (2015). *Kultura chytannia : metodychni rekomendatsii*. Lviv: Malyi vydavnychy tsestr.

Надійшла до редакції 15.08.2025

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2\(355\).10-16](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2(355).10-16)
УДК 021.1/.8:303](045)

Оксана Матвієнко,
докторка педагогічних наук,
кандидатка технічних наук, професорка КНУКіМ
oxmix2017@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5772-848X>

Михайло Цивін,
кандидат технічних наук, доцент
tasyvin2012@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0312-5805>

Екосистемний підхід: виявлення методологічного потенціалу в бібліотечній теорії та практиці

У статті досліджено методологічний потенціал терміна "екосистема" в контексті бібліотечної теорії та практики. Проаналізовано основні підходи до застосування екосистемної моделі в соціогуманітарних та управлінських науках. Зауважено про дискусійність протиставлення системного й екосистемного підходів. Обґрунтовано доцільність перенесення екосистемного підходу на бібліотечну діяльність, з урахуванням її динаміки, мережевої взаємодії й інтеграції в креативне середовище. Запропоновано бачення бібліотеки як відкритої, адаптивної соціокомунікаційної системи. Підсумовано, що застосування екосистемного підходу в бібліотекознавстві відкриває нові горизонти для теоретичного аналізу та практичного переосмислення функцій, ролі й стратегій розвитку бібліотек у сучасному суспільстві.

Ключові слова: екосистема; бібліотека; екосистемний підхід; бібліотечна діяльність; соціокомунікаційна система; креативні індустрії; інформаційне середовище; стратегічний розвиток

Постановка проблеми. Використання терміна "екосистема" в різних галузях соціально-економічної сфери спонукає до виявлення його сутності й методологічного потенціалу в бібліотечній теорії та практиці. Як зазначає Е. Келлі, директор із маркетингу міжнародної корпорації

Deloitte у сфері аудиторських і консалтингових послуг, "через різноманітне використання цього терміна може виникнути спокуса відкинути "екосистему" як чергове модне управлінське слово в дедалі більш перенасиченому жаргоном бізнес-лексиконі. Звичайно, цей термін досі не має

точного та універсально узгодженого визначення... Але швидке поширення та впровадження цієї концепції вказує на практичну корисність, яку не слід недооцінювати" [16].

У сучасному суспільстві бібліотеки виконують роль не лише сховищ знань, а й активних учасників соціокультурних, освітніх і комунікаційних процесів. В умовах швидких змін і зростання викликів зовнішнього середовища звичні підходи до аналізу бібліотечної діяльності стають менш ефективними. У цьому контексті екосистемний підхід, що передбачає динамічну взаємодію елементів системи з її середовищем, набуває особливої значущості. Отже, актуалізується завдання дослідження наявних підходів з метою глибшого методологічного обґрунтування й адаптації екосистемного підходу до специфіки бібліотечної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Термін "екосистема" 1935 р. увів у обіг британський ботанік А. Тенслі [20]. Екосистемою він назвав локальні спільноти організмів, які взаємодіють один з одним і з навколишнім середовищем. Щоб розвиватися, організми конкурують і співпрацюють, спільно еволюціонують та пристосовуються до зовнішніх викликів.

Дж. Мур адаптував цю концепцію до бізнес-сфери та виклав її у статті "Хижак та здобич: нова екологія конкуренції", створивши етафору для конкуренції, запозичену з принципів біології та соціальних систем. Автор зазначав: "Успішні підприємства — це ті, які швидко й ефективно розвиваються. Однак інноваційні підприємства не можуть розвиватися у вакуумі. Вони повинні використовувати різноманітні ресурси, залучаючи капітал, партнерів, постачальників і клієнтів для створення мереж співпраці... Я пропоную розглядати компанію не як члена окремої галузі, а як частину бізнес-екосистеми, яка охоплює різноманітні галузі. У бізнес-екосистемі компанії спільно розвивають можливості навколо нової інновації: вони працюють у співпраці та конкурують, щоб підтримувати нові продукти, задовольняти потреби клієнтів і, врешті-решт, перейти до наступного раунду інновацій" [15, с. 75—76].

Наявні публікації, у яких проаналізовано екосистемний підхід, зокрема до бібліотечної діяльності, сьогодні не можна схарактеризувати як такі, що надають змістовну характеристику та репрезентують повноцінний огляд проблеми. Увагу дослідників здебільшого зосереджено на екосистемному підході до бізнесу та підприємництва, завдань оптимізації бізнес-процесів і забезпечення стійкого розвитку в мінливих ринкових умовах, здобуття конкурентної переваги.

Дотичною до предмета пропонованого дослідження є публікація О. Поплавської [11]. Авторка аналізує специфіку застосування екосистемного підходу до соціально-економічних систем і поміж загальнозживаних принципів вирізняє такі їх особливості, як суспільна корисність, відповідальність і людиноцентричність.

Особливості використання екосистемного підходу для розвитку креативних галузей економіки, до яких належить і бібліотечна, досліджено у статті Л. Пащук та І. Свищук [8]. Автори зауважують, що саме цей підхід дає змогу розглянути креативні індустрії як систему взаємодії держави, бізнесу, освітніх установ, міжнародних організацій, інвесторів і споживачів, що сприяє створенню стійкого середовища для інновацій, розвитку креативного потенціалу й ефективної інтеграції у глобальну економіку. У статті подано авторське визначення екосистеми креативних індустрій як специфічного типу бізнес-екосистеми, що формується на основі інтеграції місцевих і глобальних процесів, поєднує економічні, соціальні та культурні аспекти, функціонує завдяки взаємодії широкого кола учасників.

Автори також наголошують на відмінностях між системним та екосистемним підходами й зауважують, що традиційний системний підхід до інноваційних систем сприймає компоненти та зв'язки як стабільну, статичну модель, зосереджуючи увагу на ґрунтовному аналізі динаміки потоків знань лише всередині системи. Натомість екосистемний підхід фокусується не так на окремих компонентах і функціонуванні системи, як на її еволюції та взаємодії із зовнішнім середовищем, на динаміці змін, адаптації й взаємозв'язках, що допомагає краще зрозуміти, як система розвивається й адаптується в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Не зупиняючись на докладному аналізі міркувань щодо відмінностей між системним та екосистемним підходами, зауважимо на дискусійності їх протиставлення, оскільки системний підхід також передбачає визначення всіх наявних зовнішніх зв'язків, комунікацій системи із зовнішнім середовищем, а екосистемний підхід сформувався на фундаменті системного підходу з усіма його принципами, особливостями, аксіоматикою та способами реалізації.

Загалом, значна кількість публікацій щодо розвитку бізнес-екосистем як організацій, що саморозвиваються, активно взаємодіють із навколишнім середовищем, становлять суспільну корисність та є людиноцентричними, використовують інноваційні підходи до управління [12], спонукає до висунення гіпотези щодо мож-

ливості застосування екосистемного підходу до дослідження бібліотечної діяльності у взаємозв'язках з усіма стейкхолдерами, іншими бібліотеками, асоціаціями, урядовими та неурядовими установами, комерційними й некомерційними організаціями.

Попри широке застосування екосистемного підходу в бізнесі, інноваційному розвитку та креативних індустріях, його використання в бібліотечній галузі поки що обмежене, а наукові дослідження — фрагментарні.

Мета статті — окреслити методологічну релевантність застосування екосистемного підходу до бібліотечної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи наведені підходи до розуміння екосистеми в соціально-економічній сфері та, зокрема, у сфері креативних індустрій, доходимо висновку, що термін "екосистема", який використовують у контексті бізнес-процесів, може бути екстрапольований на сферу бібліотечної діяльності.

Поняття "екосистема" є не лише метафорично доцільним, а й сутнісно релевантним для аналізу бібліотечної діяльності, оскільки адекватно віддзеркалює динаміку, взаємозалежність елементів і процесів у межах цієї системи.

Відповідно до розвитку сучасних наукових парадигм у бібліотекознавчій науці, екосистемний підхід набуває актуальності, в наукових колах триває опрацювання цього напряму, репрезентуються різні підходи до його застосування та сутності, як і до термінів "екосистема бібліотеки" й "бібліотечна екосистема".

Американська бібліотечна асоціація пропонує термін "бібліотечна екосистема" в такому формулюванні: "Бібліотечна екосистема — це взаємопов'язана мережа всіх типів бібліотек, бібліотечних працівників, волонтерів та асоціацій, які надають та сприяють бібліотечним послугам для членів громади; сімей; учнів дитячого садка (з дитячого садка до 20-го класу); коледжів та університетів; місцевих, штатних і федеральних законодавчих органів та урядових установ; підприємств; некомерційних організацій та інших організацій зі специфічними інформаційними потребами. Користувач однієї бібліотеки є потенційним кореспондентом будь-якої іншої бібліотеки в інший період життя чи місцезнаходження. Жодна бібліотека не існує незалежно від бібліотечної екосистеми. Коли ми об'єднуємося у взаємній підтримці, використовуючи спільні теми повідомлення, що демонструють цей взаємозв'язок, кожна бібліотека стає сильнішою" [13].

Щодо визначення екосистеми бібліотеки у працях вітчизняних бібліотекознавців, слід по-

слатися на дисертаційне дослідження О. Бруй [2], присвячене вивченню збалансованої системи показників у стратегічному управлінні бібліотекою. Дослідниця доходить висновку, що визначення та розбудова екосистеми бібліотеки є актуальним і дієвим стратегічним інструментом для успішного розвитку бібліотеки як відкритої соціокомунікаційної системи, та пропонує таке тлумачення: "Екосистема бібліотеки — співтовариство організацій та окремих осіб, учасників екосистеми, які взаємодіють на умовах співробітництва та взаємної вигоди і які створюють продукти та доносять їх як цінність споживачам, досягаючи при цьому спільних цілей. До основних елементів "екосистеми бібліотеки" належать споживачі, дистриб'ютори, постачальники та сама організація, яка виробляє певний продукт" [2, с. 59]. О. Бруй вважає доцільним розширення бібліотекознавчої терміносистеми, адаптуючи й вводячи в неї поняття, які стосуються процесного підходу та стратегічного управління, зокрема "екосистема бібліотеки".

Термін "бібліотека як екосистема" також застосовують у контексті концепції "зеленої бібліотеки", що має на меті популяризацією екологічних знань, підтримку "зеленого" способу життя й відіграє важливу роль у поширенні інформації про екологію, охорону навколишнього середовища та сталий розвиток [1].

Відмінними від вже певною мірою обгрунтованих підходів у закордонній і вітчизняній науці та практиці є міркування Т. Іванійчук і Н. Зубченко [4]. Дослідниці наголошують на потребі уточнення поняття "екосистема бібліотек" задля виключення можливості введення у бібліотечну термінологію некоректного терміна, що може призвести до комунікативної неточності, спричиненою його залежністю від контексту. Авторки зауважують, що сьогодні цей термін застосовують як скорочення словосполучки "економічна система", а використання поняття "екосистема" в бібліотечно-інформаційному середовищі наразі має суто економічне тлумачення. Дослідниці вважають доцільним ужиток не скороченої форми "екосистема бібліотеки", а саме повної — "економічна система бібліотеки".

У публікаціях іноземних дослідників поняття "екосистема" використано в різних контекстах щодо інформаційно-бібліотечної діяльності. Обгрунтовано дефініції понять "інформаційна екосистема" [18], "бібліотека як екосистема знань" [14], "екосистема цифрових публічних бібліотек" [19] та ін.

Зокрема, В. Олуджобі [18] визначає інформаційну екосистему як сукупність усіх структур,

суб'єктів та агентів, пов'язаних із потоками семантичної інформації, що стосується певної дослідницької галузі, а також власне цієї інформації. Інформаційна екосистема охоплює медіа, виробників, споживачів, кураторів, користувачів, виробників, інструменти й інформаційну інфраструктуру. Це складні, динамічні системи та мережі мінливих соціальних зв'язків, які допомагають інформації поширюватися та змінюватися.

У публікації К. Матерської [17] репрезентовано екосистемний підхід до проектування та розвитку публічних бібліотечних послуг. Дослідниця вирізняє такі складники:

— *Library as Ecosystem* (бібліотека як екосистема): містить багато залежних акторів, у тому числі читачів, установи обслуговування користувачів, видавців, постачальників, місцеву владу, політиків тощо, котрі формують повний ціннісний ланцюжок інформаційних / знансвих / освітніх послуг, у якому бібліотека виконує функцію центрального координатора. Кожен елемент бібліотечної екосистеми намагається адаптуватися до змін навколишнього середовища;

— *Libraries Ecosystem* (бібліотечна екосистема): взаємопов'язана мережа всіх типів бібліотек, бібліотечних працівників, волонтерів та асоціацій, які сприяють бібліотечним послугам і надають їх для членів громади; сімей; учнів; коледжів й університетських спільнот; місцевих, штатних та федеральних законодавчих органів й урядових установ; підприємств; некомерційних організацій;

— *Different Community Ecosystems* (екосистеми різних спільнот): інформаційна екосистема нових медіа, освітня екосистема, культурна екосистема, інноваційна екосистема.

Приймаючи екосистемний підхід як розширений варіант системного мислення, що охоплює аналіз взаємодії із середовищем, впливу зовнішніх чинників, мережевої взаємозалежності, визначимо його головні ознаки:

— фокус на взаємозв'язках між системою та її оточенням;

— врахування динамічності, адаптивності, взаємозалежності багатьох агентів.

У сучасних соціогуманітарних дослідженнях термін "екосистема" набуває статусу міждисциплінарної аналітичної категорії, що дає змогу повному осмислити складні взаємозв'язки між суб'єктами, інституціями, ресурсами й процесами в межах певного середовища.

Методологічний потенціал терміна полягає в можливості:

— аналізувати бібліотеку як складний соціально-комунікаційний організм;

— виявляти множинні взаємозв'язки бібліотеки з іншими учасниками культурного, освітнього й інформаційного середовищ;

— розглядати бібліотечну діяльність як частину ширших інноваційних і креативних екосистем;

— моделювати бібліотечні трансформації в умовах цифрової реальності й нестабільного соціального контексту.

Отже, застосування екосистемного підходу в бібліотекознавстві відкриває нові горизонти для теоретичного аналізу та практичного переосмислення функцій, ролі й стратегій розвитку бібліотек у сучасному суспільстві.

Зазначимо, що саме екосистемний підхід до бібліотечної діяльності, хоча й не артикульований як такий, застосовується в дисертаційних дослідженнях українських науковців. Вони розглядають бібліотеку як частину взаємозалежної, динамічної системи, де важливе значення мають взаємозв'язки, адаптація та сталий розвиток; як установу, що постійно розвивається у відповідь на потреби суспільства, технологічні зміни та культурні трансформації, акцентуючи на взаємодії між бібліотекою, її внутрішньою та зовнішньою аудиторією; як середовище для розвитку багатьох видів діяльності. Не зупиняючись на докладному аналізі цих досліджень, до прикладу можна навести тематику дисертацій, предметність яких окреслює бібліотеку з погляду екосистемного підходу. Такими, зокрема, є дослідження М. Маранчака щодо формування стратегій репутаційного інтернет-маркетингу публічних бібліотек України [7]; у праці А. Плахтій розглянуто місце й роль публічних бібліотек у системі інформаційно-комунікаційного забезпечення електронного урядування в Україні [9]; Л. Кравець аналізує еволюцію функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій [6]; у дисертації С. Злигостева досліджено бібліотечну видавничу діяльність в інформаційному просторі [3]; Г. Колоскова вивчає організаційно-функціональний аспект бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону [5].

Автори цих та інших досліджень, репрезентуючи взаємопов'язані елементи бібліотеки (читачі, персонал, колекції, цифрові інструменти, фізичний та віртуальний простір), акцентують на її розвитку й адаптивності до технологій, змін у поведінці користувачів і соціокультурних викликів, інклюзивності та відкритості, коеволюції з іншими системами як складнику ширших соціальних і креативних екосистем.

Висновки. Екосистемний підхід є методологічно релевантним інструментом для аналізу сучасної бібліотечної діяльності. Його викорис-

тання дає змогу враховувати складні мережеві зв'язки, взаємозалежності, динаміку змін та адаптацію бібліотек у мінливому соціокультурному середовищі.

Поняття "бібліотечна екосистема" об'єднує всі типи бібліотек, стейкхолдерів, користувачів і партнерів, які взаємодіють для створення й підтримки цінностей, знань і послуг. Цей підхід дає змогу розглядати бібліотеку не ізольовано, а як частину ширшого соціального й інформаційного ландшафту.

Екосистемний підхід формує нове бачення бібліотеки як відкритої, адаптивної, людиноцентричної організації, здатної до сталого роз-

витку через співпрацю, коеволюцію й інтеграцію з іншими системами: освітніми, культурними, цифровими, громадськими.

Упровадження екосистемного підходу в бібліотекознавстві перебуває на етапі становлення, що підтверджується зростанням кількості публікацій, досліджень, дисертаційних робіт і спроб теоретичного осмислення поняття "екосистема бібліотеки".

Через дискусійність термін "екосистема бібліотеки" потребує уточнення й контекстуалізації, водночас його метафоричне та концептуальне застосування надає широкі аналітичні можливості для розроблення стратегій розвитку бібліотек.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотека як екосистема : методичні поради. *ЗОУНБ*. URL: <https://zounb.zp.ua/resource/zaporizkyu-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/biblioteka-yak-ekosistema-metodichni-poradi> (дата звернення: 26.06.2025).
2. Бруй О. М. Збалансована система показників у стратегічному управлінні бібліотекою : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ, 2018. 283 с.
3. Злигостев С. І. Представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі : дис. ... д-ра філософії : 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2024. 159 с.
4. Іванійчук Т. Ю., Зубченко Н. І. Доречна аналогія чи недоцільна калька? Короткий нарис щодо екосистемного підходу до бібліотечно-інформаційної справи. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/499aa985-fe10-45f6-a0e7-06d527236b34/content> (дата звернення: 29.06.2025).
5. Колоскова Г. В. Бібліотечно-інформаційний потенціал регіону: організаційно-функціональний аспект : дис. ... д-ра філософії : 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" / Харк. держ. академія культури. Харків, 2021. 222 с.
6. Кравець Л. О. Еволюція функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій : дис. ... д-ра філософії : 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2025. 229 с.
7. Маранчак М. М. Стратегії репутаційного інтернет-маркетингу публічних бібліотек України : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2021. 16 с.
8. Пащук Л. В., Свищук І. Л. Екосистемний підхід до розвитку креативних галузей економіки. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/5774> (дата звернення: 10.07.2025)/
9. Плахтій А. М. Публічні бібліотеки в системі інформаційно-комунікаційного забезпечення електронного урядування в Україні : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2021. 18 с.
10. Половинчак Ю. М. Бібліотека в системі мережевих інтерактивних практик формування національної ідентичності : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / НБУВ. Київ, 2019. 22 с.
11. Поплавська О. М. Екосистемний підхід в дослідженні соціально-економічних систем. *Сталій розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 135—140. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/25c231d0-9fe9-40a1-8aa1-5a71ecd751bc/content> (дата звернення: 26.06.2025).
12. Циганенко О. В., Зубко К. Ю., Самусь Г. І. Формування екосистеми компанії як основи підвищення стійкості бізнесу. *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1236/1191> (дата звернення: 26.06.2025).
13. ALA Ecosystem Initiative. ALA's multi-year initiative to strengthen the library ecosystem through unified messaging and identification of shared priorities for action. URL: <https://www.ala.org/advocacy/ala-ecosystem-initiative>.
14. Dehua Ju., Shen B. Library as knowledge ecosystem. *Library Management*. June 2015. № 36 (4/5). P. 329—339. URL: https://www.researchgate.net/publication/277931041_Library_as_knowledge_ecosystem.
15. Moore J. F. Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*. May 1993. URL: https://www.researchgate.net/publication/13172133_Predators_and_Prey_A_New_Ecology_of_Competition.
16. Kelly E. Introduction: Business ecosystems come of age. Part of the Business Trends series. *Deloitte insights*. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/business-trends/2015/business-ecosystems-come-of-age-business-trends.html>.
17. Materska K. Ecosystem approach to designing and developing public library services. URL: https://hamayesh.ipla.ir/files_site/files/r_39_220522105320.pdf.

18. Olujobi T. V. Library and Information Ecosystem. December 2023. DOI: 10.13140/RG.2.2.16389.32482.
19. Noorda R., Berens K. I. Digital Public Library Ecosystem 2023. URL: <https://www.ala.org/sites/default/files/advocacy/content/ebooks/Digital-PL-Ecosystem-Report%20%281%29.pdf>.
20. Tansley A. G. The use and abuse of vegetational concepts and terms. *Ecology*. 1935. V. 16, № 3. P. 284—307. URL: <https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2307/1930070>.

Oksana Matvienko,
Dr of Education, Professor, PhD of Technical Sciences,
Kyiv National University of Culture and Arts

Mykhailo Tsyvin,
PhD of Technical Sciences, Associate Professor

Ecosystem approach: identifying methodological potential in library theory and practice

The article explores the methodological potential of the term "ecosystem" in the context of library theory and practice. It analyzes key approaches to applying the ecosystem model in the social sciences and management. The debatability of the contrast between systemic and ecosystem approaches is noted. The relevance of adopting the ecosystem approach in library activities is substantiated, considering their dynamics, networked interactions, and integration into the creative environment. The study proposes a vision of the library as an open, adaptive sociocommunicative system. It is concluded that the application of the ecosystem approach in library science opens up new horizons for theoretical analysis and practical rethinking of the functions, roles, and development strategies of libraries in modern society.

Keywords: *ecosystem; library; ecosystem approach; library activities; sociocommunicative system; creative industries; information environment; strategic development*

References

1. *Biblioteka yak ekosystema : metodychni porady.* (n. d.). ZOUNB. Available at: <https://zounb.zp.ua/resource/zaporizkyy-kray/zaporizhzhya-bibliotechnne/fahova-osvita/biblioteka-yak-ekosistema-metodychni-porady> [Accessed 26.06.2025].
2. Brui O. M. (2018). *Zbalansovana systema pokaznykiv u stratehichnomu upravlinni bibliotekoiu.* Ph.D. Thesis : 27.00.03. Kyiv.
3. Zlyhostiev S. I. (2024). *Predstavlennia bibliotechnoi vydavnychoi diialnosti v informatsiinomu prostori.* D.Sc. Thesis : 029 "Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava". Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Kyiv.
4. Ivaniichuk T. Yu. & Zubchenko N. I. (n. d.). *Dorechna analohiia chy nedotsilna kalka? Korotkyi narys shchodo ekosystemnoho pidkhodu do bibliotechno-informatsiinoi spravy.* Available at: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/499aa985-fe10-45f6-a0e7-06d527236b34/content> [Accessed 29.06.2025].
5. Koloskova H. V. (2021). *Bibliotechno-informatsiinyi potentsial rehionu: orhanizatsiino-funktsionalnyi aspekt.* D.Sc. Thesis : 029 "Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava". Khark. derzh. akademiia kultury. Kharkiv.
6. Kravets L. O. (2025). *Evoliutsiia funktsii bibliotek v umovakh suspilnykh transformatsii.* D.Sc. Thesis : 029 "Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava". Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv.
7. Maranchak M. M. (2021). *Stratehii reputatsiinoho internet-marketynhu publichnykh bibliotek Ukrainy.* Abstract of Ph.D. dissertation : 27.00.03. Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv.
8. Pashchuk L. V. & Svyshchuk I. L. (2025). *Ekosystemnyi pidkhid do rozvytku kreatyvnykh haluzei ekonomiky. Efektyvna ekonomika,* 2. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5774> [Accessed 10.07.2025].
9. Plakhtii A. M. (2021). *Publichni biblioteki v systemi informatsiino-komunikatsiinoho zabezpechennia elektronnoho uriaduvannia v Ukraini.* Abstract of Ph.D. dissertation : 27.00.03. Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv.
10. Polovynchak Yu. M. (2019). *Biblioteka v systemi merezhevykh interaktyvnykh praktyk formuvannia natsionalnoi identychnosti.* Abstract of D.Sc. dissertation : 27.00.03. NBUV. Kyiv.
11. Poplavska O. M. (2024). *Ekosystemnyi pidkhid v doslidzhenni sotsialno-ekonomichnykh system. Stalyi rozvytok ekonomiky,* 2 (49), pp. 135—140. Available at: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/25c231d0-9fe9-40a1-8aa1-5a71ecd751bc/content> [Accessed 26.06.2025].
12. Tsyhanenko O. V., Zubko K. Yu. & Samus H. I. (n. d.). *Formuvannia ekosystemy kompanii yak osnovy pidvyshchennia stiikosti biznesu. Ekonomika ta suspilstvo.* Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1236/1191> [Accessed 26.06.2025].
13. *ALA Ecosystem Initiative. ALAs multi-year initiative to strengthen the library ecosystem through unified messaging and identification of shared priorities for action.* (n. d.). Available at: <https://www.ala.org/advocacy/ala-ecosystem-initiative>.
14. Dehua Ju. & Shen B. (2015). Library as knowledge ecosystem. *Library Management*, June, 36 (4/5), pp. 329—339. Available at: https://www.researchgate.net/publication/277931041_Library_as_knowledge_ecosystem.
15. Moore J. F. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, May. Available at: https://www.researchgate.net/publication/13172133_Predators_and_Prey_A_New_Ecology_of_Competition.

16. Kelly E. (n. d.). Introduction: Business ecosystems come of age. Part of the Business Trends series. *Deloitte insights*. Available at: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/business-trends/2015/business-ecosystems-come-of-age-business-trends.html>.
17. Materska K. (n. d.). *Ecosystem approach to designing and developing public library services*. Available at: https://hamayesh.ipla.ir/files_site/files/r_39_220522105320.pdf.
18. Olujobi T. V. (2023). *Library and Information Ecosystem*. December 2023. DOI: 10.13140/RG.2.2.16389.32482.
19. Noorda R. & Berens K. I. (2023). *Digital Public Library Ecosystem 2023*. Available at: <https://www.ala.org/sites/default/files/advocacy/content/ebooks/Digital-PL-Ecosystem-Report%20%281%29.pdf>.
20. Tansley A. G. (1935). The use and abuse of vegetational concepts and terms. *Ecology*, 16 (3), pp. 284—307. Available at: <https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2307/1930070>.

Надійшла до редакції 15.07.2025

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2\(355\).16-22](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2(355).16-22)

УДК 027.7.081:[021.61:004]:005.336.1](477)(045)

Іван Курганський,

здобувач вищої освіти ОС "Доктор філософії",

029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа,

Київський національний університет культури і мистецтв

ivan.kurhanskyi@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-5705-5378>

Цифровий репозитарій бібліотеки закладу вищої освіти: підходи до менеджменту якості й ефективності функціонування

У статті досліджено підходи до менеджменту якості й ефективності функціонування цифрового репозитарію бібліотеки закладу вищої освіти (ЗВО). Наголошено, що завдання цифрового репозитарію з надання відкритого доступу до дослідницьких даних, забезпечення університетської академічної спільноти ресурсами на допомогу освітній і науково-дослідній діяльності безпосередньо пов'язано із загальним менеджментом якості. Узагальнено чинні підходи до застосування загального управління якістю функціонування цифрового репозитарію бібліотеки ЗВО. Розглянуто принципи забезпечення якості надання послуг і доступу до цифрових фондів в архівних установах, що можуть бути застосовані до функціонування цифрового репозитарію бібліотеки ЗВО. З'ясовано, що основні підходи до якості й ефективності функціонування цифрового репозитарію бібліотеки ЗВО базуються на внутрішній ефективності, яку забезпечують науково-методична діяльність бібліотеки, відповідні компетентності її фахівців, і зовнішній ефективності, що реалізується через використання зовнішніх можливостей бібліотеки завдяки співпраці з професійними асоціаціями України та зарубіжних країн у межах концепції соціального партнерства. Зроблено висновок про потребу проактивності в діяльності бібліотеки ЗВО для забезпечення ефективності функціонування цифрового репозитарію.

Ключові слова: репозитарій; бібліотека ЗВО; загальне управління якістю; якість функціонування репозитарію; ефективність функціонування репозитарію; внутрішня ефективність; зовнішня ефективність; науково-методична діяльність бібліотеки

Постановка проблеми. Політика бібліотеки закладу вищої освіти щодо функцій цифрового репозитарію з надання відкритого доступу до дослідницьких даних спрямована на забезпечення університетської академічної спільноти ресурсами на допомогу освітній і науково-дослідній діяльності, а також на вдосконалення номенклатури й підвищення якості послуг.

Виконання зазначених функцій безпосередньо пов'язано із загальним менеджментом якості (Total Quality Management, TQM), базовою концепцією якого є фокусування на головних складниках якості: якості продукції, якості організації процесів, рівні кваліфікації персоналу.

Цифровий репозитарій бібліотеки ЗВО як соціально орієнтований техніко-технологічний об'єкт у процесах створення та функціонування

потребує визначення основних підходів і принципів, що дають змогу застосовувати загальний менеджмент якості відповідно до складників, які його утворюють.

Актуальність дослідження підходів до управління якістю й ефективністю функціонування репозитарію бібліотеки ЗВО зумовлена розумінням останнього як багатоелементної системи, що характеризується потребою досягнення: якості функціонування згідно з потребами користувачів; якості організації процесів із наповнення та використання; відповідного рівня кваліфікації персоналу.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання менеджменту якості в діяльності бібліотек є предметом уваги в бібліотекознавчому науковому дискурсі. Публікації з проблем менедж-